

ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 22.5.2018
COM(2018) 271 final

ANNEX

ПРИЛОЖЕНИЕ

към

Препоръка на Съвета

за висококачествени системи за образование и грижи в ранна детска възраст

{SWD(2018) 173 final}

ПРИЛОЖЕНИЕ
РАМКА ЗА КАЧЕСТВО НА
ОБРАЗОВАНИЕТО И ГРИЖИТЕ В РАННА ДЕТСКА ВЪЗРАСТ

Децата имат право на достъпно образование и грижи в ранна детска възраст с добро качество¹.

Европейски стълб на социалните права

Ученето и образованието започват от раждането и първите години от живота на децата са най-определящи, тъй като поставят основите за тяхното по-нататъшно развитие. С тази рамка за качество се установяват ключови принципи и европейски подход към висококачествени системи за образование и грижи в ранна детска възраст, основани на добри практики в държавите — членки на ЕС, и на най-съвременните научни изследвания. Рамката съдържа десет позиции относно качеството, които са структурирани в пет по-широки области, свързани с качеството: достъп, работна сила, учебна програма, наблюдение и оценка, управление и финансиране. В десетте позиции относно качеството са описани основните характеристики на висококачествените услуги така, както са установени в практиката. Рамката за качество е инструмент за управление, чиято цел е да даде насоки за разработването и поддържането на системи за образование и грижи в ранна детска възраст. За целите на самооценката и по-нататъшния анализ тя съдържа също така списък с показатели, които могат да се използват на национално, регионално или местно равнище

Основната цел на рамката е да осигури качествено образование и грижи в ранна детска възраст за всички деца и нейното разработване се основава на следните принципи:

- висококачествените услуги са от решаващо значение за насърчаване на развитието и ученето на децата и за повишаване на техните образователни възможности в дългосрочен план;
- участието на родителите като партньори в предоставянето на такива услуги е от съществено значение — семейството е най-важната среда, в която децата растат и се развиват, а родителите (и настойниците) са тези, които носят отговорност за благосъстоянието, здравето и развитието на всяко дете;
- услугите за образование и грижи в ранна детска възраст трябва да бъдат насочени към децата, да насърчават тяхното активно участие и да отчитат техните вжждания.

¹ https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_bg

РАМКА НА ЕС ЗА КАЧЕСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И ГРИЖИТЕ В РАННА ДЕТСКА ВЪЗРАСТ

ДОСТЪПЪТ до качествени услуги за образование и грижи в ранна детска възраст **за всички деца** допринася за тяхното здравословно развитие и успеха им в образованието, помага за намаляване на социалното неравенство и смекчава различията в компетенциите между децата с различен социално-икономически произход. Равнопоставеният достъп е от съществено значение, за да се осигурят гъвкави възможности за родителите, особено за жените, да се интегрират (отново) на пазара на труда.

Позиции относно качеството:

1. Услуги, които са налични и достъпни за всички семейства и техните деца.

Универсалното законно право на образование и грижи в ранна детска възраст осигурява солидна основа за достигането до всяко дете. Данните за населението и проведените проучвания сред родители относно търсенето на места в заведения, предоставящи образование и грижи в ранна детска възраст, могат да послужат като основа за оценяването на по-нататъшните нужди и за адаптирането на капацитета.

Добре организираното предоставяне на такива услуги може да допринесе за премахване на пречките, които възпрепятстват участието на семействата и децата. Това може да включва адаптиране на таксите за образование и грижи в ранна детска възраст, за да се улесни достъпът и за домакинства с ниски доходи. Изследванията сочат, че гъвкавото работно време на детските заведения и други улеснения могат да предоставят възможности за участие, особено на децата на работещи майки и от малцинствени групи или групи в неравностойно положение.

Равномерното разпределение на детските заведения в градските и селските райони, в по-заможните и бедните квартали и области може да увеличи достъпа за социалните групи в неравностойно положение. Данните показват, че наличието на детски заведения с високо качество и на достъпна цена в кварталите, в които живеят бедни семейства, етнически малцинства или семейства от мигрантски произход, оказва най-голямо въздействие върху постигането на равнопоставеност и социално приобщаване.

2. Услуги, които насърчават участието, засилват социалното приобщаване и приветстват многообразието.

Заведенията, предоставящи образование и грижи в ранна детска възраст, могат активно да насърчават участието, като включват родителите, семействата и лицата, които се грижат за децата, в процесите на вземане на решения (например чрез родителски комитети). Целенасочените инициативи за установяване на контакт със семействата, особено с жените и със семействата в неравностойно положение или с малцинствен или мигрантски произход, дават възможност на родителите да споделят своите нужди, а на детските заведения — да ги вземат предвид при адаптиране на услугите към изискванията на местните общности.

Би могло също да се насърчи наемането на персонал от маргинализирани групи, мигрантски общности или малцинства, тъй като е доказано, че е от полза съставът на персонала в заведенията, предоставящи образование и грижи в ранна детска възраст, да отразява многообразието на общността.

Създаването на доброжелателна среда, в която езикът и произходът на децата се ценят, допринася за развитието на чувството им за принадлежност. Чрез подходящо постоянно професионално развитие персоналят също се подготвя за добронамерено отношение и подкрепа на двуезичните деца.

Заведенията, предлагащи образование и грижи в ранна детска възраст, могат да разработят добри практики за работа със семействата, които да улеснят плавния преход от домашната среда към детското заведение и да насърчат активното участие на родителите чрез организиране на конкретни инициативи.

ПЕРСОНАЛЪТ е най-важният фактор за благосъстоянието на децата и за резултатите от тяхното обучение и развитие. Именно затова условията на труд и професионалното развитие на персонала се разглеждат като основни компоненти на качеството.

Позиции относно качеството:

3. Добре квалифициран персонал, който преминава първоначално и постоянно обучение, позволяващо му да изпълнява своята професионална роля.

Ефективните системи за образование и грижи в ранна детска възраст предвиждат мерки за повишаване на професионалния статут на персонала, който широко се признава за ключов фактор за качество, чрез повишаване на равнището на квалификация и осигуряване на гъвкави перспективи за кариерно развитие и алтернативни възможности за помощник-възпитателите. Това може да бъде подкрепено с цел да се изгради педагогически състав от професионалисти, притежаващи пълна професионална квалификация и специализация в областта на образованието в ранна детска възраст на ниво 6 съгласно Международната стандартна класификация на образованието (ISCED), в допълнение към помощния персонал.

Съвременните програми за първоначално образование са създадени заедно с практикуващи специалисти и осигуряват добър баланс между теорията и практиката. Предимство е също образователните програми да подготвят по-добре персонала за работа в екип и за развиване на аналитичните способности. За успеха на такива програми би могло да е от полза също персоналът да усвои умения за работа с многообразни групи в езиково и културно отношение, с деца от малцинствен или мигрантски произход или от семейства с ниски доходи.

Персонал, който е добре подготвен да следва потребностите на развитието на малките деца и е способен да идентифицира евентуални проблеми, може по-активно да подпомага детското развитие. Системните, специално разработени и постоянни възможности за професионално развитие са от полза за всички членове на екипа, включително за помощник-възпитателите и за помощния персонал.

Що се отнася до необходимите познания в областта на детското развитие и психология, подготовката на персонала трябва да включва аспекти, свързани със закрилата на детето и по-общо с правата на детето.

4. Благоприятни условия на труд, включително професионално ръководство, което създава възможности за наблюдение, размисъл, планиране, работа в екип и сътрудничество с родителите.

Системите за образование и грижи в ранна детска възраст, в които се полагат целенасочени усилия за по-добри условия на труд, включително по-адекватно заплащане, могат да направят работата в областта на образованието в ранна детска възраст по-привлекателна за по-висококвалифициран персонал, който търси подходящи възможности за кариерно развитие.

Съотношението между възрастни и деца и числеността на групите са най-уместни, когато са определени въз основа на възрастта на децата и състава на групите, тъй като по-малките деца изискват повече внимание.

Професионалните общности за обмен на знания, когато такива съществуват в рамките на едно и също детско заведение или обхващат няколко заведения, безспорно имат положителен ефект, тъй като позволяват да се отдели време и да се създадат условия за обмен на практики и съвместна работа между колеги.

Наставничеството и наблюдението на новоназначени кадри в периода на въвеждането им в работата могат да им помогнат по-бързо да поемат професионалните си задължения.

УЧЕБНАТА ПРОГРАМА е мощно средство за подобряване на благосъстоянието, развитието и образователния опит на децата. В една широка педагогическа рамка се определят принципите за насърчаване на детското развитие чрез практики в областта на образованието и грижите, които отговарят на интересите, потребностите и потенциала на децата.

Позиции относно качеството:

5. **Учебна програма, основана на педагогически цели, ценности и подходи, които дават възможност на децата да разгърнат пълния си потенциал в съответствие със своето социално, емоционално, когнитивно и физическо развитие и с оглед на тяхното благополучие.**

Педагогическите подходи, ориентирани към децата, могат по-ефективно да подпомогнат цялостното им развитие, да подкрепят усвояването на стратегии за учене и да насърчат когнитивното и некогнитивното им развитие чрез по-систематично използване на игрови методи, учене от опит и социални взаимодействия.

Съществуват солидни доказателства, че наличието на ясно разписана учебна програма е предимство, тъй като тя може да осигури съгласувана рамка за грижи, образование и социализация като неразделна част от образованието и грижите в ранна детска възраст. В идеалния случай една такава рамка определя учебни цели, специфични за възрастта, като същевременно позволява на възпитателите да персонализират своя подход според индивидуалните потребности на децата, и може да даде насоки за изграждането на висококачествена учебна среда. В нея се обръща необходимото внимание на използването на книги и други печатни материали, за да се подпомогне развитието на грамотността на децата.

Една ефективна учебна програма, която насърчава многообразието, равенството и езиковите умения, допринася за интеграцията на мигрантите. Тя може да подпомогне развитието както на майчиния език, така и на езика, на който се осъществява образованието.

6. **Учебна програма, която изисква персоналът да работи съвместно с децата, колегите и родителите и да анализира собствената си практика.**

Учебната програма може да помогне за по-доброто участие на родителите, заинтересованите страни и персонала и да гарантира, че учебният процес съответства по-адекватно на потребностите, интересите и потенциала на децата.

В учебната програма могат да бъдат определени ролите и процесите за редовното сътрудничество на персонала с родителите, както и с колеги в други институции, предлагащи услуги за деца (в областта на здравеопазването, социалните грижи и образованието).

Когато е възможно, в учебната програма могат да бъдат включени и насоки за взаимодействието между персонала на детското заведение и училищния персонал при прехода на децата към начално училище и/или предучилищна подготовка.

НАБЛЮДЕНИЕТО И ОЦЕНКАТА са фактори за устойчиво качество. Тези процеси могат да бъдат важен елемент от подобряването на качеството в системите за образование в ранна детска възраст, тъй като дават възможност да се открият силните и слабите страни. Те могат да бъдат от полза също за заинтересованите страни и лицата, разработващи политики, които предприемат инициативи в отговор на потребностите на децата, родителите и местните общности.

Позиции относно качеството:

7. **Наблюдението и оценката позволяват да се събере информация на съответното местно, регионално и/или национално равнище, въз основа на която да се планира по-нататъшното повишаване на качеството на политиките и практиките.**

Прозрачната информация за предоставяните услуги, за персонала на детските заведения или за прилагането на учебните програми на съответното национално, регионално или местно равнище може да допринесе за повишаване на качеството.

Редовната обратна информация може да улесни процеса на оценка на политиките, включително като създаде условия за анализ на усвояването на публични средства и на това кои мерки са ефективни и в какъв контекст.

За да могат да определят нуждите от обучение на персонала и да вземат правилните решения за това как най-добре може да се повиши качеството на услугата, ръководителите в областта на образованието в ранна детска възраст е добре да събират съответните данни навреме.

8. **Наблюдение и оценка, които са във висшия интерес на детето.**

За да се защитят правата на децата, в системата за ОГРДВ трябва бъдат въведени твърди политики за закрила/опазване на децата, които да ги предпазват от всякакви форми на насилие. Политиките за закрила на детето следва да обхващат четири широки области: (1) политика, (2) човешки ресурси, (3) процедури и (4) отчетност. Повече информация за тези области можете да намерите в публикацията „Child safeguarding standards and how to implement them“ [„Стандарти за закрила на детето и как да се прилагат“], издадена от организацията за опазване на децата „Keeping Children Safe“².

Процесите на наблюдение и оценка могат да стимулират активното ангажиране и сътрудничество между всички заинтересовани страни. Всеки, загрижен за развитието на качеството, може да допринесе за подобряване на практиките за наблюдение и оценка и да се възползва от тях.

Наличните данни показват, че комбинацията от методи за наблюдение (например преглед, документиране, описателна оценка на компетенциите на децата) може да предостави полезна информация и да представи опита и развитието на децата, а също и да подпомогне плавния преход към началното училище.

Могат да бъдат създадени инструменти за наблюдение и процедури за оценка, предполагащи участие и от страна на децата, които да позволят на всяко дете да сподели впечатленията си от учебния процес и общуването в детското заведение и мнението му да бъде чуто.

УПРАВЛЕНИЕТО И ФИНАНСИРАНЕТО са от решаващо значение, за да се създадат условия образованието и грижите в ранна детска възраст да изиграят своята роля за личностното развитие на децата, за намаляване на различията в постиженията и

² http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/rights_child/standards_child_protection_kcsc_en.pdf

за насърчаване на социалното сближаване. Управлението трябва да бъде част от цялостна система от съгласувани публични политики, които свързват образованието и грижите в ранна детска възраст с други услуги, отнасящи се до благосъстоянието на малките деца и техните семейства.

Позиции относно качеството:

9. Заинтересованите страни имат ясно и единно разбиране за своята роля и отговорности и знаят, че от тях се очаква да си сътрудничат с партньорски организации.

Заведенията, предоставящи образование и грижи в ранна детска възраст, в идеалния случай трябва да си сътрудничат тясно с всички служби, работещи с деца, включително социални и здравни служби, училища и местни заинтересовани страни. Подобни междуинституционални връзки са доказано по-ефективни, ако се уреждат от съгласувана рамка относно политиката, която да насърчава активно сътрудничеството и дългосрочните инвестиции в местните общности.

Участието на заинтересованите страни играе решаваща роля за разработването и предлагането на услуги за образование и грижи в ранна детска възраст.

Отговорността за всички разпоредби относно образованието и грижите в ранна детска възраст и за тяхното финансиране в идеалния случай трябва да се носи от една и съща институция.

10. Законодателството, разпореждбите и/или финансирането подпомагат напредъка към универсален достъп до образование и грижи в ранна детска възраст, субсидирани или финансирани с публични средства, и напредъкът към постигането на тази цел се докладва редовно на всички заинтересовани страни.

Качеството на предоставяните услуги може да бъде подобро по-ефективно за всички деца чрез постепенното установяване на универсално право, установено със закон. Може да е от полза да се направи оценка дали пазарно ориентирани услуги за образование и грижи в ранна детска възраст създават неравнопоставен достъп или водят до по-ниско качество за децата в неравностойно положение и, ако е необходимо, да се планират коригиращи действия.

Тясната връзка с трудовите, здравните и социалните политики несъмнено би била предимство, тъй като може да допринесе за по-ефективното преразпределение на ресурсите чрез насочване на допълнителни средства към групи и квартали в неравностойно положение.

